

„ПОДОБРЕНА БИЗНИС КЛИМА ЗА ОДРЖЛИВИ ПРЕТПРИЈАТИЈА“

КРАТКО РЕЗИМЕ

Организацијата на работодавачи на Македонија (ОРМ) и Бизнис Конфедерацијата на Македонија (БКМ), со поддршка од Меѓународната организација на трудот (МОТ) се посветени на подобрување на бизнис климата за одржлив раст на претпријатијата. За таа цел беа идентификувани и истражени клучните актуелни подрачја кои ја ограничуваат поволната бизнис клима во Македонија. Како клучни подрачја беа одбрани:

- Подобрување на правната и регулативната средина;
- Владеење на правото и право на сопственост;
- Пристап до финансиски услуги;
- Лојална конкуренција и
- Претприемачка култура.

Студијата „Подобрена бизнис клима за одржливи претпријатија“ ја спроведе Македонскиот центар за меѓународна соработка и М-проспект. Истражувањето вклучи комбиниран методолошки пристап. Двете организации на работодавачи преку фокус групи ги идентификуваа клучните актуелни подрачја за работодавачите во земјата, додека од 17-те столбови на рамката на MOT за развој на претпријатија беа издвоени пет столба, наведени претходно. За тие пет клучни подрачја се разви прашалник како основа за интервјуата со врвните раководства на 170 македонски компании. Резултатите од анкетата беа користени истовремено со анализа на секундарни податоци. Тие вклучуваа истражување на претходно достапни и веродостојни податоци од Светската банка, Меѓународниот монетарен фонд, Меѓународната организација на трудот и други институции. Како земји за споредба, врз основа на заедничко минато, географска близина и географска големина одбрани беа: Србија, Бугарија, Хрватска и Словенија, а како земја со брз економски развој беше вклучена и Република Ирска.

Започнување на водење на бизнис во Македонија е релативно лесно, но квалитетот на регулативата е релативно низок. Почитувањето на регулативата е голем товар за македонските компании во смисла на времето потребно да се усогласат со неа, трошоците, високите казни и честите промени на регулативата. Потребно е понатамошно подобрување на условите за водење бизнис за да можат фирмите да бидат одржливи на пазарот. Од друга страна затворањето на фирмите, односно долгите стечајни постапки се дополнителен товар за бизнис заедницата. Трудовото законодавство е недоволно флексибилно, особено во делот на раскинување на договори за работен однос, работа за време на празници, видови договори за вработување, прекувремена работа, прераспоредување на работно место и пробна работа. Регулативата за здравје и безбедност на работа е финансиски товар за повеќето фирми. Потребна е целосна професионализација и еднаков третман на трудовите инспекции.

Земјата треба да го зајакне владеењето на законот, кое е поврзано со транспарентноста на креирањето на политиките, ефикасноста на законската рамка, спроведувањето на законите и функционирањето на судскиот систем. Дополнително потребно е да се намалат трошоците за спроведување на договорите, како и подобрување на ефективност на механизмите за примена на договор и разрешување спорови. Корупцијата е значајна пречка за успешно функционирање на компаниите. Правата на сопственост главно се заштитени, иако несигурните права на сопственост имаат големо влијание на одлуките за инвестирање. Промените на деталните урбанистички планови од страна на општините треба да бидат во интерес на бизнисот, а со самото тоа и на отворање на нови работни места.

Растот на фирмите е главно базиран на самофинансирањето на фирмите, кои претпочитаат финансирање базирано врз основа на задржана добивка или сопствен и семеен капитал. Должничко финансирање е на најниско ниво во однос на споредуваните држави. Бизнис ангелите, еквити фондовите, вложување на капитал директни инвеститори или почетна помош за новите бизниси не се многу практикувани и достапни во секое време. Банките се клучен екстерен извор на финансирање. Најголемите три пречки за пристап до заеми се: превисоки каматни стапки! Банките не сакаат да преземат ризици-конзервативно кредитирање! и банките бараат преголем број на информации за одобрување заем!. Надворешните финансии имаат големо влијание за водењето бизнис, но финансиските продукти не се адаптирани на потребите на претпријатијата од различни големини, а политиките, регулативите и услугите за да се поттикне пристапот кон финансиските услуги на мали и средни претпријатија не се доволни.

Нееднаквиот третман кон компаниите и раширената сива економија се штетни за конкурентноста на претпријатијата. Компаниите во Македонија инвестираат малку во истражување и развој, иако тврдат дека користат нови технологии. Заштитата на правата на интелектуална сопственост не се смета за главна пречка за вршење бизнис во Македонија, иако овој заклучок може да биде поврзан со ниското ниво на иновации, а не со квалитетот на регулативата. Перцепцијата на работодавачите за трошоците на трудот е релативно висока тие се уште сметаат дека издвојуваат високит давачки за вработените (главно, социјалните придонеси). Порастот на платите не е тесно поврзан со растот на продуктивноста ниту пак со вештините на работниците, што може штетно да влијае на конкурентноста на претпријатијата. Системот за преговарање за плати треба да се подобри. Има потреба од владини политики кои ќе го поддржат растот на продуктивноста на претпријатијата, вклучувајќи и усовршување на вработените.

Владата на Република Македонија континуирано ги подобрува условите за започнување бизнис во земјата, како што се ниските даноци, субвенции при инвестирање за странските инвеститори, олеснети процедури при регистрација на бизнис, електронска регистрација, итн. Сепак, идентификувани се и предизвици кои треба да бидат надминати за развој на претприемништвото: низок претприемнички дух и култура, отежнат пристап до (иновативно) финансирање, недостапност на информации за започнување бизнис, воведување нови регулативи со финансиски олеснувања за фирмите, проблематични имотно-правни прашања, низок степен на соработка меѓу бизнис заедницата, испорачатели на деловни услуги и високо образовни институции како и слаба поддршка за жените претприемачи.

ПРЕПОРАКИ

Препораките за надминување на пречките за Подобрување на бизнис климата за одржливи претпријатија се наведени во соодветните поглавја. Подолу се наведени клучните препораки.

- **Подобрување на квалитетот и транспарентноста на регулативата** преку дополнителни консултации со бизнис заедницата, посилна улога на Економско-социјалниот совет, навремено објавување на пречистени верзии на законите, чувствителност на законите во однос на профитот, усогласување на минималната основица за плаќање на социјални придонеси и месечното лично ослободување од персонален данок со Законот за минимална плата, како и овозможување подолг период за приспособување на фирмите на изменетите законски прописи.
- За **подобрување на трудовото законодавство и администрација** да се подготви план за постепено зголемување на флексибилноста на законот за работни односи во областа на престанок на договори за работа, празници, видови договори за вработување и прекувремена работа. Комбинирање на флексибилноста со мерки за здравје и безбедност при работа. Истовремено, потребно е зголемување на капацитетот на Државниот инспекторат за труд и целосна професионализација на трудовите инспекции. Казнената политика да се применува пропорционално со економката моќ/состојба на претпријатијата, со особена препорака да се применува принципот **„Поука па казна“** во регулативата за казни и инспекциите.
- Потребно е подобрување на **соработката помеѓу инспекциите и фирмите**. Да се воведат обврска секое инспекциско тело да известува квартално за спроведените инспекции, во одделни индустрии и региони. Извештаите да се објавуваат на веб-страниците и да бидат достапни за јавноста. Покрај тоа, да се воведат квартални тематски седници на Економско-социјалниот совет фокусирани на инспекциската работа, како и на борбата против сивата економија;
- Сите јавни институции да извршат анализи на областите на нивно дејствување кај кои има висок потенцијал за корупција и да предложат **мерки за спречување на корупцијата**.
- Да се зголеми **пристапот до финансии за приватниот сектор**, со мерките на Народната банка на Република Македонија (НБРМ) за зголемена достапност на инвестициски кредити со владини субвенции за каматни стапки, со развој на нови финансиски продукти, како и јакнење на финансиските информации и знаења. Владата треба да спроведе политики, регулативи и мерки за поттикнување на финансиските институции да даваат заеми на малите и средните претпријатија.
- Да се воведат **„Прво мисли на малите“** во сите нивоа на власт и сите фази на креирање на политиките. Да се спроведе детална проценка на трошоците од регулативите врз микро и малите компании.
- Порастот на платите во јавниот сектор да го следи движењето на платите во приватниот сектор како и зголемувањето на продуктивноста на економијата во целина.
- Да се продолжи со реформите на системот на **стручно образование и обука**, и континуирано да се подобрува квалитетот на системот за образование на возрасните и доживотното учење. Да се зголеми поврзаноста на високо образовните институции и деловниот сектор со практичен трансфер на знаење и иновации што ќе резултира со зголемена поврзаност на понудата и побарувачката на пазарот на трудот и зголемување на иновативноста во водење бизнис.
- Да се подобри врската помеѓу стручните училишта и бизнис заедницата за да се подобрат вештините на работниците и менаџерите на фирмите. Да се воведат обврска со која, менаџерите на фирмите ќе посетуваат **обука за управување**, во земјата и странство.

- Да се продолжи со **интензивна промоција на претприемничката култура**, како и дополнително зголемување на протокот на информации за започнување бизнис, воведување на иновативно финансирање, нови даночни олеснувања за започнување бизнис и зголемена финансиска поддршка од Владата.
- Редовно да се следи реализирањето и влијанието на **стратегииите поврзани со истражување и развој**, извештаите за претприемништво да бидат достапни за широката јавност. Да се обезбедат посебни финансиски фондови за **инвестирање во нови технологии** и поддршка во воспоставувањето на **домашни брендови**.
- Да се зголеми **интернационализацијата на бизнисите**, со фокус на регионот, но со клучна улога на бизнис организациите кои треба да го фасилитираат овој процес и да ги поврзат бизнисите со квалитетни испорачувачи на деловни услуги.
- Да се продолжи со реформите во државната администрација со цел да се добие стручна, ефикасна и професионална јавна администрација.